

УДК 821.161.2.09

Ірина ПОБІДАШ

ОБРАЗ Т. Г. ШЕВЧЕНКА В ОЦІНЦІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Випуск 1 (31).

Побідаш І. Образ Т. Г. Шевченка в оцінці сучасної молоді; 7 стор.; кількість бібліографічних джерел – 5; мова – українська.

Анотація. У статті викладено результати опитування молоді щодо постаті Т. Шевченка. Йдеться про потреби змін у репрезентації Т. Шевченка в суспільстві, зокрема в освіті.

Ключові слова: життя та творчість Шевченка, молодіжна аудиторія, поет, художник, особистість, лексичні одиниці.

Тема творчості та особистості Т. Г. Шевченка – беззаперечно актуальна тема. Його ім'я відоме в Україні від дитини до член-кора Академії наук, «від Сяну до Дону». Про нього написано значну кількість робіт, від наукових розвідок до брутальних книг а-ля Вурдалака [1]. Атеїсти вважають його безбожником, віруючі – мучеником [2]. Одні вимагають піддати його анафемі, інші – канонізувати. Знайдеться чимало політичних сил, що репрезентують Шевченка «своїм»: то комуністом, то націоналістом, то борцем проти того «буржуазного націоналізму», то ще якимсь -істом. Його дні народження то забороняють [3, с. 243] або топчуться ногами по його портретах [3, с. 608], то святкують з похмілля 8-го березня. Донедавна його ім'я і де-юре і де-факто було символом України, воно об'єднувало, нині, як і все у нашому українському житті, уведено до системи координат розділення нації: одні за Шевченка, інші – проти. Видається на одне: «іменем Т. Г. Шевченка просто спекулювали і спекують на свою користь і у своїх цілях окремі ділки від політики й літератури» [4].

У сучасному денациональному житті молодь стоїть на нервовому бінарному роздоріжжі. Це роздвоєння в усьому (в політичних пересторогах, у конфесійному житті мирян, у мовленні телеведучих тощо), включаючи й літературні смаки, веде нашу націю до шизофренії. І нам необхідно знайти тих, хто може нас врятувати – об'єднати. Таким завжди вважався Шевченко – народний поет. Чому народний? Мабуть, тому, що історично, вертикально та горизонтально, був знаний і зрозумілий від народних пісень бабусь (а то були слова Шевченка) до наукових дебатів. (Автор статті може підтвердити свої думки давнім експериментом: бабусям, простим селянкам, будучи студенткою, читала вірші різних поетів, на власну думку, найкращих – Стуса, Костенка, Вінграновського, Симоненка, Тичини, Сосюри та інших. Бабусі ойкая, хвалили, та, розходячись із «поетичних» вечорниць, ніби соромлячись і не бажаючи образити, казали: «А в Шевченка краще». Як тут не пригадати

«Лист до поета» П. Тичини: «Про Вас недавно хтось писав: / «Поезії окраса». / А все ж таки у Вас не так, / не так, як у Тараса» [5, с. 75]).

Джерела витворення власного бачення образу поета: школа, вищі навчальні заходи, друковані видання та засоби масової інформації.

Ми вирішили дослідити результати медіавпливу на молодіжну аудиторію щодо формування образу Т. Шевченка. Основою наукового пізнання проблематики нашого дослідження став пізнавальний принцип, соціокультурний підхід, ціннісний підхід, метод опитування. У дослідженні взяло участь сто респондентів (вік – 18–19 років). Їм було запропоновано озвучити традиційну суспільну, ще зі шкільної лави завчену думку про Т. Шевченка ліворуч на аркуші паперу, а праворуч відверто написати власну (кількість тез необмежена).

Штампованими висловлюваннями, якими репрезентовано Шевченка в суспільстві, молодь вважає фрази: **Кобзар** (великий, геніальний, безсмертний) (54), **поет** (видатний, великий, відомий, найкращий, народний) (48), **художник** (талановитий, видатний) (38), **борець** (бунтар, революціонер, символ боротьби) за народ (його долю, свободу, майбутнє, за Україну, за справедливість, проти рабства) (34), **кріпак** (нещасна доля) (22), **батько** української поезії / **літератури** / мови (її символ, обличчя, основоположник / здійснив значний внесок у її **розвиток**) (20), а також **співець** українського народу (його голос), **геній**, **патріот**, видатний діяч (багатогранна **особистість**), святий мученик (**страдник**), українець (**великий українець**), **син України** (гордість нації), **символ України** (його візитівка), **пророк**, месія, покликаний збудити національну свідомість українців, **захисник** українського народу, національний **герой**.

Слова поет та художник, звичайно, не можна вважати традиційними, оскільки Шевченко за професією був художник, а за душевною організацією – поет. Та варто звернути увагу, що завченими студенти називають означення до цих слів «поет» – **видатний**, **великий**, **відомий**, **найкращий**, **народний**, «художник» – **талановитий**, **видатний**. Висловлюючи власну думку, на означення цих слів, використовують таке: «поет» – **талановитий**, **посередній**, **не найкращий**, **видатний**, **банальний**,

рядовий, нецікавий, непоганий, найвідоміший, український; «художник» – талановитий, неталановитий, дивакуватий, непоганий. Респондентами була висловлена думка, що **Шевченко більш талановитий як художник** (6).

Поодинокими (1-3) є відповіді, як-то: *Кобзар, кріпак, страдник, символ України, син України* тощо.

Власні думки про Т. Шевченка молоді (за кількістю відповідей) такі:

1. **Культ Шевченка** (відповіді: розкрутили; зробили бренд; він – стереотип; приївся; занадто ідеалізують / вихваляють; не заслуговує на звання напівбога; не варто перебільшувати його значимість; його переоцінюють; не розумію, чому він ікона; забагато згадують про нього; не треба робити ікону; забагато пафосу про нього) – усього **25** відповідей.

2. **Шевченко – це особистість** (сильна, неоднозначна, видатна, обдарована, цікава, талановита) (**19**).

3. **Песимістичність поезії Т. Шевченка (негативні, сумні, депресивні настрої, викликають приреченість); збиткова психологія Шевченка** (тема «нас образили, на нас напали вороги»; теми переконують у другосортності нації; передав власний комплекс неповноцінності народу) (**15**).

4. **Одноманітність, однотипність творів Т. Шевченка** (**12**).

5. **Є не менш талановиті поети** (у ті часи, були й кращі; є ще багато талановитих; він просто один із багатьох; не варто ставити лише його за основу української поезії тощо) (**10**).

Особисте бачення образу Т. Г. Шевченка дещо строкатіше. Помітним є невизначеність аудиторії, що можна проілюструвати такими прикладами:

- *позитивне сприйняття* творчості та особистості Шевченка (люблю, гарні асоціації, молодець, поважаю) (9) – водночас *Негативне сприйняття* творчості та особистості Шевченка (не люблю, не мій письменник, не викликає захоплення, симпатії / не подобається, нічого особливого / байдуже) (13),

- поет *талановитий* (9) – поет *посередній* (9),

- художник *талановитий* (8) – художник *не талановитий* (2),

- його поезії *актуальні* нині (2) – поезії *не актуальні* сьогодні (7),

- *страдник* (1) – *не мученик* (1),

- творчість *цікава* (1) – творчість *не унікальна* (2) тощо.

З відповідей респондентів можна виділити ще кілька тематичних груп:

1. Факти біографії: *традиційна думка – кріпак* (панський невільник) (18), *сирота* (2), *виходець з простого люду* (1), *член Кирило-Мефодіївського товариства* (1); *власна думка –* (0).

2. Риси характеру: *традиційна думка – незламний* (3), *сміливий* (3), *свободолюбивий* (1); *власна думка – сміливий* (7), *п'яниця* (4), *бабій* (2), *справедливий, щирий, гуляка, не зламався, не цурався свого народу, дуже гостро сприймав дійсність*.

3. Риси творчості: *традиційна думка* (9) – *гравер, сатирик, автор «Заповіту», використовував народні мотиви, писав твори історичної тематики, класик української літератури, рисою його стилю є простота; власна думка – одноманітність творів* (12), *песимістичність поезії* (11), *легкою римою* (5), *творчість* (не унікальна (2), цікава (1), не подобається (1), легка для сприйняття (1), не вплинула на долю народу, класик, гостра поезія, поезія проймає душу, не дуже багата лексика, експресивний та сильний характер висловлювання, занадто драматично висловлюється, зацикленість на драматичних сюжетах, тема поетичних творів – доля українського народу).

Не зважаючи на позитивно забарвлені ключові слова відповідей, необхідно зазначити, що більшість лексичних одиниць, використаних у мовленні респондентами, мають негативний відтінок, водночас і у лівій, і у правій колонках відповідей, наприклад: *бабій, байдуже, вороги, гуляка, другосортність, жертва, збиткова, злидений, знедолений, злочинець, комплекс, кріпак, мученик, нещасний, неповноцінність, напали, непевний, нецікавий, невільник, наймит, нудота, образили, п'яниця, посередній, песимістичні, приївся, популіст, розпусник, розбійник, рядовий, рабство, страдник, салоїд, стереотип, сирота* тощо або сполучення слів чи окремі слова містять заперечення НЕ, наприклад: *непоганий* (а не *гарний*), *не менш талановиті, не варто, не унікальна, не мій поет, не дуже, неоднозначна, не подобається, не мученик, не всі теми, нецікавий, не має* тощо. Мовлення на підсвідомому рівні розшифровує додаткові конотації висловлювання, і вони негативні. Ми виділили жирним курсивом слова-приклади, які 11 респондентів озвучили не тільки як власну думку, а й як традиційну думку про Шевченка. Як бачимо, бузинівська пропаганда, вплив її на розум та смаки молоді не спить. Водночас частина опитаних висловила думку, що **Особисте життя обговорювати не має права жодна людина**.

Багато зауважень було висловлено й до принципів та методів вивчення життя та творчості Т. Шевченка в школі, наприклад: *шкільна програма вивчення творчості Т. Шевченка побудована не правильно* (деякі твори прибрати з програми, хороші його поезії не вивчаються в школі); *забагато вивчаємо критики та чужих думок про Шевченка, а краще більше читати і аналізувати твори самостійно; вивчаємо творчість Шевченка довго в школі, але без ентузіазму, вчитель повинен зацікавити молодь*.

Висловлені й думки про те, що у сучасному суспільстві творчість, особа Шевченка мають

вивчатися по-новому, переосмислено, мають бути «перезавантажені матриці». І то не в примітивний спосіб – його походеньки й гріхи. Потрібно вивчити справжнього Шевченка, для кожного – «мого» Шевченка, нового, сучасного, актуального.

Висновки. 1. Молодіжна аудиторія потребує об'єктивного бачення творчості, особистості та ролі Т. Шевченка в культурно-історичному ви-

мірі. 2. Навчальні програми вивчення творчості українського митця вимагають якісних змін, а молодь – наставників, цікавих неупереджених зацікавлених. 3. Медіаджерела мають оновити репрезентативні методи постаті Т. Шевченка. 4. Суспільству необхідно ґрунтовно й неупереджено вивчити суть творчості, особистості та впливу Тараса Шевченка на історично-культурний розвиток нації.

Література

1. Бузина О. Вурдалака Тарас Шевченко, или Поддельный Кобзар / О. Бузина. – К. : Арий, 2009. – 288 с. : ил. – Библиогр.: с. 280-283. – ISBN 978-966-498-056-9.
2. Верякин В. А. Тарас Шевченко – украинский Иов. Суббота перед Богоявлением / Верякин В. А. Введение в круг священных времен : Попул. богословие : Сегмент четвертый / В. А. Верякин. – К. : Обитель-Ханака, 2007. – С. 45-65. – ISBN 966-8311-07-8.
3. Лизанчук В. Кайдани ще кують: Факти, документи, коментарі про російщення в Україні / В. Лизанчук. – Львів : Місіонер, 2004. – 992 с. – ISBN 966-613-190-0.
4. Пхайк К. Шевченко Т. у сучасному вимірі. Історична розвідка / К. Пхайк. – [Електронний ресурс] : Режим доступу: http://migg.kiev.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=562&Itemid=82
5. Тичина Г. П. Десь на дні мого серця : Поезії / Упоряд. Головка Д. А. – К. : Рад. письменник, 1991. – 221 с. – ISBN 5-333-00783-7.

Ірина Побідаш

ОБРАЗ Т. ШЕВЧЕНКО В ОЦЕНКЕ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ

Аннотация. В статье изложены результаты опроса молодежи касательно личности Т. Шевченко. Говорится о необходимости изменений презентации Т. Шевченко в обществе, особенно в образовании.

Ключевые слова: жизнь и творчество Т. Шевченко, молодежная аудитория, поэт, художник, личность, лексические единицы.

Irina Pobidash

IMAGE OF T. SHEVCHENKO IN AN ASSESSMENT OF MODERN YOUTH

Summary. The article presents results of a survey of young people regarding the personality of Shevchenko. It indicates the need for changing the presentation of Shevchenko in society, particularly in education.

Key words: life and works of Taras Shevchenko, young audience, poet, artist, personality, lexical units.

Стаття надійшла до редакції 27.11.2013 р.

Побідаш Ірина Леонідівна – кандидат філологічних наук, доцент, Видавничо-поліграфічний інститут Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», доцент кафедри видавничої справи та редагування.